

Hemligt regeringsförslag om försiktighetsregler för GMO-grödor

PM februari 2007

Utan konsultation med lantbruksnäringen och utan något formellt regeringsbeslut har jordbruksdepartementet färdigställt ett förslag om försiktighetsregler vid odling av genmodifierade grödor (GMO) och överlämnat det till EU-kommissionen för granskning. Förslaget har inte offentliggjorts i Sverige men finns tillgängligt på EU-kommissionens webbplats.¹ Det har formen av en förordning och kan därför beslutas av regeringen utan riksdagsbehandling.

Det nya förslaget är mycket snarlikt ett utkast som framställdes av Jordbruksverket hösten 2005.² Det utkastet bedömdes som helt otillräckligt av de flesta remissinstanser, däribland samtliga organisationer som representerar lantbrukarna, från LRF till Småbrukarna.³ Sedan dess har regeringen inte gett några ytterligare tillfällen till synpunkter.

Om regeringen väljer att besluta enligt det liggande förslaget kommer Sverige att få en av Europas svagaste regleringar av GMO-förorening. Regler om ansvar och skadeersättning saknas helt. En rad undantag lämnar fritt fram för GMO-förorening av bland annat privata trädgårdar och biodling. GMO-odling för andra ändamål än försäljning undantas helt, däribland försöksodlingar med oprövade, experimentella växter. Isoleringsavstånden till konventionella och ekologiska grödor är en bråkdel av vad andra länder kräver. Varken godkännande eller utbildning krävs av GMO-odlare. GMO-utsäde får fritt säljas till vem som helst. GMO-spridning via t ex maskinentreprenörer och transportörer regleras knappast alls.

Sist i denna PM listas i tabellform de mest uppenbara bristerna i det nya förslaget. Som jämförelse redovisas motsvarande regler i den redan gällande danska lagstiftningen.⁴

Bakgrund

Om genmodifierade grödor ska kunna odlas och hanteras utan att rutinmässigt förorena det vanliga jordbruket, krävs en tydlig lagstiftning dels om vilka försiktighetsåtgärder som måste iakttas av alla som odlar eller hanterar GMO, dels om juridiskt ansvar och ekonomisk ersättning ifall föroreningar ändå inträffar. Enligt gällande EU-regelverk är sådan lagstiftning en nationell angelägenhet.

Danmark var en föregångare bland EU-länderna med sin lagstiftning som trädde i kraft redan 2004. Den bygger på ett förslag som utarbetades av en brett sammansatt arbetsgrupp där alla viktiga aktörer var representerade, från genteknikindustrin till miljörorelsen. Den danska lagen har blivit en inofficiell referens för andra EU-länders lagstiftningsarbete.

De första GMO-grödorna kan introduceras i Sverige redan till våren, om EU-kommissionen fattar väntade beslut om godkännanden. All odling och hantering av GMO-grödor medför risk för spridning av de modifierade generna. Från odlingen via pollen och frö, och vid all hantering av grödan via sammanblandning, dåligt rengjorda maskiner m m. Om GMO-odling inleds utan tillräcklig lagstiftning betyder det att kostnaderna för eventuella GMO-föroreningar helt läggs på den stora majoritet av lantbrukarna som inte vill odla genmodifierade grödor. I upprepade opinionsundersökningar säger $\frac{3}{4}$ av lantbrukarna nej till GMO-odling.

Många lantbruksföretag är också bundna av regelverk som förbjuder GMO-användning. Det gäller självklart alla ekologiska lantbrukare, men även alla Svenskt Sigill-an slutna och alla mjölkbönder, äggproducenter och kycklinguppfödare. Om deras produkter förorenas kan de inte längre säljas via vanliga kanaler och till normalt pris.

I det nya förslaget delegeras många konkreta beslut till Jordbruksverket. Det gäller till exempel isoleringsavstånd mellan GMO-odlingar och vanliga lantbruk, och inom vilka avstånd grannar måste informeras i förväg när GMO-användning planeras. Jordbruksverket har en dokumenterat nonchalant inställning till riskerna med GMO-användning. Senast i december 2006 riktade Riksrevisionen mycket skarp kritik mot verkets hantering av tillståndsärenden rörande genmodifierade grödor.⁵ Det finns en uppenbar risk att verket utnyttjar ett öppet mandat till att minimera alla försiktighetsåtgärder.

¹ Se http://ec.europa.eu/enterprise/tris/nview.cfm?p=2006_667_EN_EN

² Jordbruksverkets förslag finns på <http://www.ekolantbruk.se/naringspolitik/genteknik/samexistens/>

³ På <http://www.ekolantbruk.se/naringspolitik/genteknik/samexistens/> finns både samtliga remissvar och en översiktlig sammanställning i tabellform.

⁴ De danska reglerna finns i en lag och två förordningar (bekendtgörelser).

Se <http://www.plantedirektoratet.dk/Default.asp?ID=5963>

⁵ Se http://www.riksrevisionen.se/templib/pages/NewsPage_1094.aspx

	Sverige (förslag)	Danmark (lag)
Övergripande syfte	Ej angivet	Begränsa spridningen av pollen, frö och vegetativt förökningsmaterial från odling och hantering av GMO-grödor
Definition av skada	Förorening som leder till att produkten måste GMO-märkas Ej förlust av ekogodkännande på grund av GMO-förorening	Lägre avsalupris på grund av GMO-förorening Förlust av ekogodkännande på grund av GMO-förorening
Juridiskt ansvar och ekonomisk ersättning	Ingår ej i förslag. Separat utredare överväger "om det finns behov" av ny lagstiftning. ¹ I så fall tidigast 2008.	GMO-odlare betalar avgift till statlig fond, som utan juridisk process ersätter den som drabbas av förorening.
Reglerna omfattar		
<i>Verksamheter</i>	Odling för avsalu, transporter Ej provodlingar av icke godkända GMO-sorter Ej odling "för privat bruk inom odlarens eget hushåll"	Yrkesmässig odling och all annan hantering fram till första handelsledet Ej privat odling
<i>Markslag</i>	Endast jordbruksmark, ej t ex trädgårdsodling på tomtmark eller växthusodling	Ingen begränsning
<i>Grödor</i>	Endast grödor som specifika försiktighetsregler fastställts för Andra GMO-grödor får odlas fritt	Alla grödor GMO-grödor får endast odlas om specifika försiktighetsregler finns
Odlingsåtgärder		
<i>Isoleringsavstånd</i>	Ej fastställt, beslutas av Jordbruksverket Verket har tidigare föreslagit: majs 15-50 m, potatis 2 m	Majs 200 m, potatis 10 m, sockerbeta 50-2000 m
<i>Karenstid innan samma gröda odlas konventionellt eller ekologiskt</i>	Inga karenstider	Potatis 3-4 år, sockerbeta 3-8 år
<i>Övrigt</i>	Inget	Bekämpa spillplantor från övervintrande frö/knölar
Villkor för GMO-hantering		
<i>Anmälan av arealer</i>	Senast två veckor efter sådd	Senast 21 april varje år
<i>Offentligt register över arealer</i>	Ej bestämt i förslag, avgörs av Jordbruksverket	Register tillgängligt via internet
<i>Godkännande</i>	Nej	Krävs för den som ansvarar för en GMO-odling

	Sverige (förslag)	Danmark (lag)
<i>Utbildning</i>	Nej	Krävs för alla som deltar i odling eller hantering av GMO, även anställda, transportörer, maskinentreprenörer osv
<i>Registrering inköp</i>	Nej	Leverantörer av GMO-utsäde ska vara registrerade Försäljning endast till personer med GMO-godkännande Detaljerad redovisning av försäljningen till myndighet
Informationskrav		
<i>Till markägare i närområdet</i>	Nej	Till alla markägare inom visst avstånd
<i>Till brukare av mark i närområdet</i>	Endast till näringsidkare som brukar jordbruksmark inom visst avstånd	Till alla som brukar mark inom visst avstånd
<i>Informationsavstånd</i>	Ej fastställt, beslutas av Jordbruksverket Verket har tidigare föreslagit: majs 100 m, potatis 100 m	Majs 300 m, potatis närmaste grannar, sockerbetor 75-3000 m
<i>Till andra berörda näringsidkare, t ex biodlare</i>	Nej	Nej
<i>Till entreprenörer, transportörer etc</i>	Nej	Odlare måste informera maskinstationer, transportföretag och andra som hanterar GMO-grödorna
<i>För entreprenörer, transportörer etc</i>	Nej	Ägare och brukare av fordon, maskiner och material som använts till GMO-grödor måste informera om detta innan arbeten utförs hos andra med konventionella eller ekologiska grödor Motsvarande gäller vid lagring av GMO-grödor hos andra
<i>Vid överlåtelse av mark</i>	Skriftlig information till ny brukare eller ägare	Skriftlig information till ny brukare eller ägare
<i>Vid överlåtelse av maskiner, lager m m</i>	Nej	Skriftlig information till ny brukare eller ägare

¹ Utredningens direktiv finns på www.sou.gov.se/kommittedirektiv/dir2006_38.pdf